

SALMAN RUSHDIE

Dos anys, vuit mesos
i vint-i-vuit nits

Traducció de Marta Pera

Proa

SALMAN RUSHDIE

DOS ANYS, VUIT MESOS
I VINT-I-VUIT NITS

Traducció de Marta Pera

Proa

PROA
A Tot Vent

Dos anys, vuit mesos i vint-i-vuit nits és una obra de ficció.

Els noms, els llocs i els incidents bé són producte de la imaginació de l'autor o se'n fa un ús fictici. Qualsevol semblança amb esdeveniments, localitzacions o persones reals, vives o mortes, és pura coincidència.

Títol original: *Two Years Eight Months and Twenty-Eight Nights*

Primera edició: octubre del 2015

© Salman Rushdie, 2015

© de la traducció: Marta Pera Cucurell, 2015

© fotografia p. 9: Quintlox / Album

Raval Edicions SLU, Proa
Diagonal, 662-664
08034 Barcelona
www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-580-3

Dipòsit Legal: B. 23.140-2015

Composició: Víctor Igual, SL

Impressió: Reinbook

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Índex

Els fills d'Ibn Rushd	13
El senyor Geronimo	29
La incoherència dels filòsofs	69
Les estranyeses	79
Zumurrud el Gran i els seus tres companys	143
Dúnia enamorada, de nou	169
Dins de la capsxa xinesa,	211
Quan la marea comença a canviar	239
La Reina Màgica	293
Epíleg	323
Glossari	333
Sobre l'autor	335

Se'n sap ben poc, tot i que se n'ha escrit molt, de l'autèntica naturalesa dels jinn, les criatures fetes de foc sense fum. Hi ha discussions acalorades sobre si són bones o dolentes, diabòliques o benignes. Les següents qualitats són àmpliament reconegudes: sabem que són fantasioses, capritxoses, entremaliades, que es poden moure a gran velocitat, canviar de mida i de forma, i concedir molts dels desitjos dels homes i les dones si ho volen, o si per coerció es veuen obligades a fer-ho; i que el seu sentit del temps és radicalment diferent del dels humans. No s'han de confondre amb els àngels, tot i que algunes de les històries antigues afirmen erròniament que el mateix Dimoni, l'àngel caigut Llucifer, fill de l'aurora, era el més gran dels jinn. Durant molt de temps també es va discutir sobre el lloc on viuen. Algunes històries antigues deien, difamatòriament, que els jinn vivien entre nosaltres aquí a la terra, en l'anomenat «món inferior», en edificis tronats i en zones insalubres —abocadors d'escombraries, cementiris, latrines a l'aire lliure, clavegueres i, sempre que podien, en femers. Segons aquestes històries denigradores, fariem bé de rentar-nos de cap a peus després de qualsevol contacte amb un geni. Són pudents i porten malalties. Així i tot, els analistes més eminents han afirmat durant molt de temps el que ara sabem del cert: que els jinn viuen en el seu món, separats de nosaltres només per un vel, i que aquest món superior, de vegades anomenat Peristan o Terra Màgica és molt extens, tot i que la seva naturalesa és oculta per a nosaltres.

Dir que els jinn no són humans pot semblar una afirmació òbvia, però els éssers humans comparteixen algunes qualitats,

com a mínim, amb aquests homòlegs fantàstics. En qüestió de fe, per exemple, entre els jinn hi ha seguidors de tots els sistemes de creences de la terra, i hi ha jinn que no són creients, i per a ells la idea de déus i àngels és tan estranya com ho és la de jinn per als humans. I si bé molts jinn són amorals, almenys algunes d'aquestes poderoses criatures veuen la diferència entre el bé i el mal, entre el bon camí i el mal camí.

Alguns jinn poden volar, però altres llisquen per terra en forma de serps, o corren d'un cantó a l'altre bordant i enseyant els ullals com si fossin gossos gegants. Al mar, i de vegades també a l'aire, assumeixen l'aparença externa de dracs. Alguns dels jinn menors són incapaços, a la terra, de mantenir la seva forma durant un llarg període de temps. Aquestes criatures amorfes de vegades s'esmunyen a l'interior dels humans per les orelles, el nas o els ulls, ocupen el cos durant un temps, i quan se n'han cansat se'n desfan. Els humans ocupats, lamentablement, no sobreviuen.

Les femelles jinn, jinnies o jiniri, encara són més misterioses, i encara més subtils i més difícils d'atrapar, ja que són dones-ombra fetes de foc sense fum. Hi ha jiniri salvatges i jiniri amoroses, però també pot ser que aquestes dues classes diferents de jinnia siguin de fet la mateixa —que un esperit salvatge es pugui apaivagar amb amor, o que una criatura amorosa maltractada pugui reaccionar amb una ferotgia que està més enllà de la comprensió dels mortals.

Aquesta és la història d'una jinnia, una gran princesa dels jinn, coneguda com la Princesa del Llamp a causa del seu domini de les tronades, que va estimar un mortal fa molt de temps, al segle dotze, que diríem nosaltres, i dels seus múltiples descendents, i del seu retorn al món després d'una llarga absència, i del seu nou enamorament, si més no per un instant; i de la seva anada a la guerra. També és la història de molts altres jinn, mascles i femelles, que volen o llisquen, bons, dolents, o sense interès en la moralitat; i de l'època de crisi, del temps desllorigat que anome-

nem el temps de les estranyeses, que va durar dos anys, vuit mesos i vint-i-vuit nits, és a dir, mil nits i una nit més. I sí, hem viscut mil anys més des d'aquells dies, però aquell temps ens va canviar per sempre. Si per bé o per mal, ho decidirà el futur.

L'any 1195 el gran filòsof Ibn Rushd, al seu dia *Qadi*, o jutge, de Sevilla i més recentment metge particular del califa Abu Yusuf Yaqub a la seva ciutat natal de Còrdova, va ser formalment des-acreditat i avergonyit per culpa de les seves idees liberals, que eren inacceptables pels fanàtics berbers cada vegada més poderosos que s'escampaven com una pesta per l'Espanya àrab, i el van enviar a viure en un exili intern al poble de Lucena, fora de la seva ciutat natal, un poble ple de jueus que ja no podien dir que eren jueus perquè la dinastia que havia governat prèviament a Al-Andalus, els almoràvits, els havien forçat a convertir-se a l'islam. Ibn Rushd, un filòsof a qui ja no es permetia exposar la seva filosofia, i de qui s'havien prohibit tots els llibres, es va trobar instantàniament com peix a l'aigua entre els jueus que no podien dir que eren jueus. Havia estat el favorit del califa de la dinastia que governava actualment, els almohades, però els favorits passen de moda, i Abu Yusuf Yaqub va permetre que els fanàtics fessin fora de la ciutat el gran estudiós d'Aristòtil.

El filòsof que no podia explicar la seva filosofia vivia en un carrer estret sense empedrar en una casa humil de finestres petites, i el turmentava molt l'absència de llum. Va posar un consultori mèdic a Lucena i el seu estatus d'exmetge del califa li va procurar pacients; a més, va utilitzar els recursos que tenia per entrar modestament en el comerç de cavalls, i també va finançar la manufactura de grans recipients de terrissa, *tinajas*, en els quals els jueus que ja no eren jueus guardaven i venien vi i oli d'oliva. Un dia, poc després del principi del seu exili, una noia potser d'uns setze estius va aparèixer a la porta de casa seva, somrient amb delicadesa, sense trucar ni interferir en els seus pensa-

ments de cap altra manera, i es va quedar allà plantada esperant pacientment fins que ell es va adonar de la seva presència i la va fer entrar. Ella li va explicar que acabava de quedar òrfena; que no tenia cap font d'ingressos, però que s'estimava més no treballar al prostíbul; i que es deia Dúnia, que no semblava un nom jueu perquè no podia dir el seu nom jueu i com que era analfabeta tampoc no el podia escriure. Li va explicar que un viatger li havia suggerit aquest nom i li havia dit que venia del grec i significava «el món» i a ella li havia agradat la idea. Ibn Rushd, el traductor d'Aristòtil, no va voler polemitzar amb la noia, tot i que sabia que aquell nom significava «el món» en prou llengües perquè ningú es pogués fer el pedant a causa d'aquest coneixement.

—¿I com és que t'has posat el nom del món? —li va preguntar, i ella li va respondre, mirant-lo als ulls:

—Perquè de mi fluirà un món, i els que flueixin de mi s'escamparan pel món.

Com que era un home partidari de la raó, no va endevinar que era una criatura sobrenatural, una jinnia, de la tribu de les femelles jinn, les jiniri: una gran princesa d'aquella tribu en una aventura terrenal, fascinada pels homes humans en general, i pels molt brillants en particular. Ell la va acollir a casa seva com a majordoma i amant, i durant la nit esmorteïdora ella li va murmurar el seu nom jueu «autèntic» —és a dir, fals— a l'orella i aquest va ser el seu secret. Dúnia la jinnia va ser tan espectacularment fèrtil com la seva profecia havia vaticinat. Durant els dos anys, vuit mesos i vint-i-vuit dies i nits que van seguir, ella va quedar prenyada tres vegades i en cada ocasió va donar a llum una multiplicitat de criatures, set pel cap baix a cada part, diuen, i una vegada onze, o possiblement dinou, tot i que els registres són vagues i inexactes. Tots els seus fills van heretar el seu tret més distintiu: no tenien lòbul de l'orella.

Si Ibn Rushd hagués estat un adepte dels arcans ocults s'hauria adonat que els seus fills eren la descendència d'una mare no humana, però estava massa centrat en si mateix per

veure-ho. (De vegades pensen que va ser una sort per a ell, i per a tota la nostra història, que Dúnia l'estimés per la seva ment brillant, ja que potser era massa egoista de caràcter per inspirar amor com a persona.) El filòsof que no podia filosofar temia que els seus fills heretessin d'ell els tristos dons que eren el seu tresor i la seva maledicció. «Tenir la pell fina, la vista llarga i la llengua fluixa», deia, «vol dir sentir amb massa intensitat, veure-hi amb massa claredat i parlar amb massa llibertat. Vol dir ser vulnerable al món quan el món es creu invulnerable, entendre la seva mutabilitat quan el món es creu immutable, percebre el que ha de venir abans que els altres se n'adonin, saber que el futur bàrbar està esbotzant les portes del present mentre altres s'aferren al passat decadent i buit. Si els nostres fills són afortunats només heretaran les teves orelles, però, lamentablement, com que són irrefutablement meus, segurament pensaran massa massa aviat, i sentiran massa massa d'hora, fins i tot coses que no es poden pensar ni sentir.»

—Explica'm una història —li demanava sovint Dúnia, al llit, els primers dies de cohabitació. Ben aviat ell va descobrir que tot i l'aparent joventut, la noia podia ser un individu exigent i amb opinió pròpia, tant dins com fora del llit. Ell era un home gros, i ella era com un ocellet o un insecte bastó, però ell sovint creia que ella era la més forta de tots dos. Era l'alegria de les seves velleses, però li exigia un nivell d'energia que per a ell era difícil de mantenir. A la seva edat, al llit, de vegades ell només tenia ganes de dormir, però Dúnia es prenia les seves ganes de fer una becaina com un acte hostil.

—Si et passes la nit despert fent l'amor —li deia—, l'endemà estaràs més descansat que no pas si et passes les hores roncant com un bou. Això ho sap tothom.

A la seva edat no sempre era fàcil estar en les condicions requerides per a l'acte sexual, especialment durant nits consecutives, però ella considerava les seves dificultats senils per a l'excitació proves del fet que no sabia estimar.

—Si trobes atractiva una dona, no hi ha mai problemes —li deia—. Tant se val quantes nits seguides. Jo sempre vaig calenta, no pararia mai, no tinc límit.

Quan el filòsof va descobrir que aquell ardor físic es podia apaivagar amb la narració d'històries, es va sentir alleujat.

—Explica'm una història —li deia, cargolant-se sota el braç d'ell, de manera que la seva mà reposava sobre el cap de la dona, i ell pensava, encara bo, aquesta nit me n'he salvat; i li descabdellava, de mica en mica, la història de la seva ment. Feia servir paraules que molts dels seus contemporanis trobaven escandaloses, com «raó», «lògica» i «ciència», que eren els tres pilars del seu pensament, les idees que havien fet que cremessin els seus llibres. A Dúnia li feien por, aquestes paraules, però la por l'excitava i s'arraulia més arrapada a ell, i li deia—: Agafa'm el cap, mentre l'omple amb les teves mentides.

Tenia una ferida profunda i trista, ell, perquè era un home derrotat, havia perdut la gran batalla de la seva vida amb un persa mort, Ghazali de Tus, un adversari que feia vuitanta-cinc anys que era mort. Cent anys enrere Ghazali havia escrit un llibre titulat *La incoherència dels filòsofs*, on atacava els grecs com Aristòtil, els neoplatònics i els seus seguidors, els gran precursors d'Ibn Rushd, Ibn Sina i Al-Farabí. En un moment determinat Ghazali havia sofert una crisi de fe, però després havia tornat a ser el gran flagell de la filosofia en la història del món. La filosofia, afirmava en to burleta, era incapaç de demostrar l'existència de Déu, i fins i tot de demostrar la impossibilitat que hi hagués dos déus. La filosofia creia en la inevitabilitat de les causes i els efectes, i això significava una disminució del poder de Déu, que podria intervenir fàcilment per alterar els efectes i fer les causes inefectives si volgués.

—¿Què passa —va preguntar Ibn Rushd a Dúnia quan la nit els embolcava de silenci i podien parlar de coses prohibides— quan s'acosta un bastó encès a una bala de cotó?

—Que el cotó s'encén —va respondre ella.

—¿I per què s'encén?

—Perquè això va així —va dir ella. El foc llepa el cotó i el cotó es converteix en foc: així és com va.

—La llei de la natura —va dir ell—: les causes tenen efectes —i ella va assentir amb el cap sota la seva mà acariciadora.

—Ell no hi estava d'acord —va dir Ibn Rushd, i ella va saber que es referia a l'enemic, Ghazali, el que l'havia derrotat—. Ell deia que el cotó s'encenia perquè Déu ho volia, perquè en l'univers de Déu l'única llei és la voluntat de Déu.

—Així, si Déu hagués volgut que el cotó apagués el foc, si hagués volgut que el foc es convertís en cotó, ¿ho hauria pogut fer?

—Sí —va dir Ibn Rushd—. Segons Ghazali, Déu ho podria fer. Ella ho va rumiar un moment.

—Quina poca-soltada —va dir finalment. Fins i tot a les fosques, ella percebia el somriure resignat, el somriure cínic i alhora dolorós que s'obria, tort, en la cara barbuda d'Ibn Rushd.

—Ell diria que aquesta és l'autèntica fe —li va respondre—, i que estar-hi en desacord seria... incoherent.

—Així pot passar qualsevol cosa, si Déu decideix que ho vol —va dir ella—. Podria ser que els peus d'un home deixessin de tocar a terra, per exemple, i podria caminar per l'aire.

—Un miracle —va dir Ibn Rushd— és quan Déu canvia les regles amb què ha decidit jugar, i si no ho entenem és perquè fonamentalment Déu és inefable, i això vol dir que està més enllà de la nostra comprensió.

Ella va tornar a quedar en silenci.

—Suposem que jo suposo —va dir finalment—, que Déu pot no existir. Suposem que em fas suposar que la «raó», la «lògica» i la «ciència» posseeixen una màgia que fa que Déu sigui innecessari. ¿Algú pot suposar que seria possible suposar una cosa així? —Notava que a ell se li encarcarava el cos. Ara ell tenia por de les paraules d'ella, pensava, i això li procurava un plaer estrany.

—No —va dir ell amb massa aspror—. Això seria una suposició estúpida.

Ell havia escrit un llibre, *La incoherència de la incoherència*, en resposta a Ghazali, després de cent anys i a una distància de mil milles, però tot i el to tallant del títol, la influència del persa mort no havia disminuït, i finalment va ser Ibn Rushd qui va caure en deshonra, a qui van cremar el llibre, les pàgines del qual es van consumir en el foc perquè Déu havia decidit que en aquell moment s'havia de fer el foc. En tots els seus escrits havia mirat de reconciliar les paraules «raó», «lògica» i «ciència» amb les paraules «Déu», «fe» i «Alcorà», i no se n'havia sortit, tot i que utilitzava amb gran subtileza l'argument de la generositat, demostrant amb una citació de l'Alcorà que Déu ha d'existir a causa del jardí de delícies terrenals que havia donat a la humanitat, *¿i no enviem des dels núvols la bona pluja, aigua en abundància, perquè pugueu produir blat, i herbes, i jardins espessos d'arbres?* Ell era aficionat a l'horticultura i l'argument de la generositat li va semblar que demostrava tant l'existència de Déu com la seva naturalesa essencialment generosa, pròdiga, però els defensors d'un Déu més sever l'havien derrotat. Ara jeia, o això es pensava, amb una jueva conversa que havia salvat del prostíbul i que semblava capaç d'endevinar-li els somnis on ell discutia amb Ghazali en la llengua dels irreconciliables, la llengua de l'absoluta sinceritat, d'anar fins al final, que l'hauria condemnat al botxí si l'hagués fet servir durant les hores de vetlla.

A mesura que Dúnia s'anava omplint de criatures i les buidava en aquella casa petita, quedava menys espai per a les «mentides» excomunicades d'Ibn Rushd. Els moments d'intimitat de la parella disminuïen i els diners van començar a ser un problema.

—Un home com cal afronta les conseqüències dels seus actes —li deia ella—, especialment un home que creu en les causes i els efectes.

Però fer diners no havia sigut mai el seu fort. El negoci del comerç de cavalls era traïdor i ple d'assassins, i els guanys eren minsos. Al mercat de la *tinaja* tenia molta competència i havia de posar preus molt baixos.

—Cobra més als teus pacients —l’aconsellava ella amb certa irritació—. T’hauries de fer pagar el teu prestigi d’abans, encara que estigui desllustrat. ¿Què més tens? No n’hi ha prou a ser un monstre procreador de criatures. Si fas criatures, les criatures vénen i s’han d’alimentar. És de «lògica». És raonable. —Sabia amb quines paraules el podia atacar—. No fer-ho —exclamava, triomfal— és «incoherència»!

(Als jinn els agraden les coses brillants, l’or, les joies i coses per l’estil, i sovint amaguen els seus tresors en coves subterrànies. ¿Per què la princesa jinnia no cridava *obre’t* a la porta d’una cova amb un tresor i resolía d’una vegada els seus problemes econòmics? Perquè havia triat una vida humana, una relació humana com a muller «humana» d’un ésser humà, i la seva opció implicava unes obligacions. Si hagués revelat la seva autèntica naturalesa al seu amant en aquells moments hauria sigut com confessar una mena de traïció, o de mentida, al cor de la seva relació. De manera que va continuar en silenci, per por que ell l’abandonés. Però al final ell la va deixar igualment, per raons humanes que no tenien res a veure amb això.)

Hi havia un llibre persa que es titulava *Hazar Afsaneh* o *Els mil contes*, que s’havia traduït a l’àrab. En la versió àrab hi havia menys de mil històries, però l’acció transcorria durant mil nits o, com que els números rodons eren lletjos, durant mil nits i una nit més. Ell no havia vist aquell llibre, però a la cort n’hi havien explicat alguns contes. La història del pescador i el geni li agradava, no tant pels seus elements fantàstics (el geni de la llàntia, els peixos màgics parlants, el príncep embruixat que era meitat humà meitat de marbre), sinó per la bellesa tècnica, per la manera com cada història estava embolicada dins d’una altra i contenia, al seu torn, altres històries plegades al seu interior, de manera que cada història era un autèntic mirall de la vida, pensava Ibn Rushd, on totes les nostres històries contenen les històries dels altres i alhora estan contingudes, elles mateixes, en narracions més llargues i més importants, les històries de la

nostra família, o de la nostra terra, o de les nostres creences. I encara més bella que les històries dins d'altres històries ho era la història de la narradora, una princesa anomenada Xahrazad o Scheherazade, que explicava contes a un marit assassí per evitar que la matés. Històries contra la mort per civilitzar un bàrbar. I als peus del llit de matrimoni hi seia la germana de Xahrazad, l'audiència perfecta: demanava un altre conte, i després un altre, i després encara un altre. Del nom d'aquesta germana, Ibn Rushd va treure el nom que va atorgar a les hordes de criatures que sortien de l'engonal de la seva amant Dúnia, ja que la germana es deia Duniazad, «I el que ara omple aquesta casa sense llum i m'obliga a imposar uns preus extorsionadors als meus pacients, els debils i malalts de Lucena, és l'arribada dels *Dunia-zat*, és a dir, la tribu de Dúnia, la raça dels dunians, el poble de Dúnia, que traduït vol dir «el poble del món».

Dúnia es va ofendre profundament.

—¿Insinues —va dir— que com que no som casats els nostres fills no poden portar el nom del seu pare?

Ell va somriure amb el seu somriure tort i trist.

—Val més que siguin els Duniazat —va dir—, un nom que conté el món i que ningú no ha condemnat. Dir-se Rushdi significaria entrar en la història amb una marca al front.

Ella va començar a parlar de si mateixa com la germana de Xahrazad, que sempre demanava històries, només que la seva Xahrazad era un home, el seu amant i no pas el seu germà, i algunes de les seves històries podrien fer que els matessin a tots dos si les paraules s'escapaven accidentalment de la foscor del seu dormitori. De manera que ell era una mena d'anti-Xahrazad, li deia Dúnia, ben bé el contrari de la rondallaire de *Les mil i una nits*: a Xahrazad les seves històries li salvaven la vida, i en canvi a ell li posaven la vida en perill. Però el califa Yusuf Ya'qub va triomfar a la guerra i va guanyar la més gran victòria militar contra el rei cristià de Castella, Alfonso VIII, a Alarcos del Guadiana. Després de la batalla d'Alarcos, en què les seves forces van matar

150.000 soldats castellans, ben bé la meitat de l'exèrcit cristià, el califa es va posar a si mateix el nom d'al-Mansur, el victoriós, i amb la confiança d'un heroi conqueridor va posar fi al poder dels fanàtics berbers i va tornar a cridar Ibn Rushd a la cort.

La marca de la vergonya va desaparèixer del front del filòsof, va acabar el seu exili, el van rehabilitar, va recuperar la reputació i va tornar amb honor al seu antic càrrec de metge de la cort de Còrdova, dos anys, vuit mesos i vint-i-vuit dies i nits després del començament del seu exili, és a dir, mil dies i nits i un altre dia i una altra nit; i Dúnia tornava a estar prenyada, naturalment, i ell no s'hi va casar, naturalment; ell no va donar mai el seu nom als fills d'ella, naturalment, i no se la va emportar amb ell a la cort almohade, naturalment, de manera que ella va quedar fora de la història, ja que se la va endur ell quan va marxar, amb les seves túniques, el seu bombolleig de rèpliques i els seus manuscrits, alguns de rellegats i altres d'enrotllats, manuscrits de llibres d'altres autors, ja que els seus els havien cremat, tot i que en van sobreviure molts exemplars, li va dir a ella, en altres ciutats, a les biblioteques d'amics, i en llocs on els havia amagat preveient el dia que caurien en el desfavor, ja que un home prudent sempre es prepara per a l'adversitat, però, si és prou modest, la bona fortuna l'agafa per sorpresa. Se'n va anar sense acabar-se l'esmorzar ni dir adéu, i ella no el va amenaçar, no li va revelar la seva autèntica naturalesa ni el poder que hi havia amagat en el seu interior, no li va dir sé què dius en veu alta en somnis, quan suposes la cosa que seria estúpid suposar, quan deixes d'intentar reconciliar els irreconciliables i dius la veritat terrible, fatal. Ella va permetre que la història la deixés fora sense provar de retenir-la, de la mateixa manera que la canalla deixa passar una desfilada, guardant-la en la memòria, convertint-la en un record inoblidable, fent-se-la seva; i el va continuar estimant, tot i que ell l'havia abandonada d'una manera tan informal. Tu eres el meu tot, li volia dir, eres el meu sol i la meva lluna, i ara qui m'agafarà el cap, qui em besa-

rà els llavis, qui farà de pare als nostres fills, però ell era un gran home destinat a les sales dels immortals, i aquells mocosos cri-daners només eren els residus que flotaven en el seu deixant.

Un dia, va murmurar ella al filòsof absent, un dia, molt de temps després que hakis mort, t'arribarà el moment en què voldràs reclamar la teva família, i en aquell moment, jo, la teva dona esperit, et concediré el desig, encara que m'hagis trencat el cor.

Es veu que va continuar un quant temps entre els humans, potser esperant contra tot pronòstic el retorn de l'home, i que ell li va continuar enviant diners, que potser la visitava de tant en tant, i que ella va deixar el negoci dels cavalls però que va continuar amb el de les *tinajas*, però ara que el sol i la lluna de la història s'havien post per sempre a casa seva, la seva història es va convertir en un seguit d'ombres i misteris, de manera que potser és cert, com deia la gent, que després de la mort d'Ibn Rushd l'esperit d'aquest home va tornar amb ella i encara va ser pare d'uns quants fills més. La gent també deia que Ibn Rushd li va regalar una llàntia amb un geni i que el geni era el pare dels fills que havien nascut després que ell l'hagués deixada —de manera que veiem amb quina facilitat els rumors capgiren les coses! I també deien, amb més malícia, que la dona abandonada allotjava a casa seva qualsevol home que li pagués el lloguer, i que cada home que allotjava li deixava un altre plançó, de manera que els Duniazat, la progènie Dúnia, ja no eren Rushdis bastards, o si més no alguns no ho eren, o molts no ho eren, o la majoria; ja que per a la majoria de gent la història de la vida d'aquella dona havia esdevingut una línia balbucejant, amb síl·labes que es dissolien en formes sense sentit, incapaces de revelar quant de temps havia viscut, ni com, ni on, ni amb qui, ni com ni quan —ni si— havia mort.

Ningú es va adonar, ni es va preocupar, del fet que un dia Dúnia es va girar de costat i es va esmunyir per una escletxa del món per tornar al Peristan, l'altra realitat, el món dels somnis des d'on els jinn emergeixen periòdicament per turmentar i be-

neir la humanitat. Per als vilatans de Lucena va ser com si s'hagués dissolt, potser en foc sense fum. Quan Dúnia va haver abandonat el nostre món, els viatgers del món dels jinn cap al nostre van disminuir, i després, durant una llarga temporada, van deixar de venir del tot, i les esclatxes del món van quedar ofegades per les poc imaginatives males herbes de la convenció i els esbarzers del materialisme ensopit, fins que al final es van tancar completament i els nostres avantpassats van haver de passar com van poder sense els beneficis ni les malediccions de la màgia.

Però els fills de Dúnia van prosperar. Això s'ha de reconèixer. I gairebé tres-cents anys després, quan van expulsar els jueus d'Espanya, fins i tot els jueus que no podien dir que eren jueus, els fills dels fills de Dúnia es van embarcar a Cadis i a Palos de Moguer, o van tramuntar els Pirineus, o van volar en catifes màgiques o en urnes gegants com a genis que eren, van travessar continents i van navegar pels set mars i van escalar muntanyes altíssimes i van nedar per rius impetuosos i van baixar a valls molt fondes, i buscaven refugi i seguretat allà on podien, i ràpidament es van oblidar els uns dels altres, o es van recordar durant tant de temps com van poder i després es van oblidar, o no es van oblidar mai, i es van convertir en una família que ja no era ben bé una família, una tribu que ja no era ben bé una tribu; van adoptar totes les religions i cap religió, molts d'ells, després de segles de conversió, ignorants dels seus orígens sobrenaturals, sense recordar la història de la conversió forçosa dels jueus, de manera que alguns d'ells van esdevenir maníacament devots mentre altres eren desdenyosament descreguts; una família sense lloc però amb família a cada lloc, un poble sense localitat, però que entrava i sortia fent giragonses de cada localitat de la terra, com plantes sense arrels: molsa o líquens o orquídiades reptants, que s'han de repenjar en els altres perquè són incapaces d'aguantar-se dretes soles.

La història no és amable amb els que abandona, i pot ser igualment poc amable amb els que la fan. Ibn Rushd va morir

(convencionalment, de vell, si més no ens ho pensem) viatjant per Marràqueix encara no un any després de la seva rehabilitació, i no va poder veure créixer la seva fama, no la va poder veure escampar-se més enllà de les fronteres del seu món pel món infidel de més enllà, on els seus comentaris sobre Aristòtil es van convertir en els fonaments de la gran popularitat del seu predecessor, les pedres angulars de la filosofia atea dels infidels anomenada *saecularis*, significat la classe d'idea que només sorgeix un cop en un *saeculum*, una era del món, o potser una idea de les eres, i que era ben bé la imatge i l'eco de les idees que només havia expressat en somnis. Potser, com a home pietós, no hauria estat content amb el lloc que la història li havia reservat, ja que és un destí ben estrany per a un creient esdevenir la inspiració d'idees que no necessiten cap creença, i un destí més estrany encara per a la filosofia d'un home triomfar més enllà de les fronteres del seu món i, en canvi, sofrir una derrota dins d'aquestes fronteres, ja que en el món que ell coneixia van ser els fills del seu adversari mort Ghazali els que es van multiplicar i van heretar el regne, mentre la seva pròpia nissaga bastarda s'escampava, deixant enrere el seu nom prohibit, i poblava la terra. Una proporció molt alta dels supervivents van anar a parar al gran continent de l'Amèrica del Nord, i molts altres al gran subcontinent del sud d'Àsia, gràcies al fenomen de l'«aglutinació», que forma part de la misteriosa manca de lògica de la distribució atzarosa; i molts d'aquests, més endavant, es van escampar per l'oest i el sud de les Amèriques, i pel nord i l'oest del gran diamant que hi ha als peus de l'Àsia, per tots els països del món, ja que dels Duniazat es pot dir amb justícia que, a més d'unes orelles peculiars, tots tenen els peus inquiets. I Ibn Rushd era mort, però, com es veurà, ell i el seu adversari van continuar la seva disputa més enllà de la tomba, ja que els arguments dels grans pensadors no tenen fi, i la mateixa idea d'argument és una eina per millorar la ment, la més esmolada de les eines, nascuda de l'amor al coneixement, és a dir, la filosofia.